

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Avaldamismärge:

Riigikogu
seadus
algtekst
RT I 2001, 17, 78

Töö- ja puhkeaja seadus

Vastu võetud 24.01.2001

Välja kuulutatud
Vabariigi Presidendi 7. veebruari 2001. a
otsusega nr 989

1. peatükk
ÜLDSÄTTED

§ 1. Seaduse reguleerimisala

- (1) Käesolev seadus sätestab töölepingu alusel töötavate isikute ja avalike teenistujate (edaspidi *töötaja*) töö- ja puhkeaja kestuse ning korralduse alused.
- (2) Käesolevat seadust ei kohaldata töötajatele, kelle töö- ja puhkeaja on reguleeritud muu seadusega.
- (3) Käesoleva seaduse paragrahvid 7–9, 11–16 ja 19–21 võib jätta kohaldamata töötajate suhtes, kes:
 - 1) omavad iseseisvat otsustuspädevust ning vastavalt töölepingule või ametiasutuse põhimäärusele määratlevad ise oma tööaja, kusjuures nende tööaega ei määratleta otseselt ega kaudselt tööandja ühepoolse otsuse või poolte kokkuleppega;
 - 2) viivad kiriklikes ühendustes läbi usulisi talitusi ja teenistusi.
- (4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 loetletud isikutele kohaldatakse tööohutuse ja töötervishoiu üldisi nõudeid.
- (5) Tööandja peab käesoleva paragrahvi lõikes 3 toodud töötajate kohta eraldi arvestust.

§ 2. Mõisted

- (1) Tööaeg on seaduse, muu õigusakti, kollektiiv- või töölepingu või poolte kokkuleppega määratud aeg, mille kestel töötaja on kohustatud täitma oma tööülesandeid, alludes tööandja juhtimisele ja kontrollile.
- (2) Puhkeaja on aeg, mis ei ole tööaeg.
- (3) Tööajanorm on seaduse, muu õigusakti, kollektiiv- või töölepinguga määratud töötundide arv mingis kalendriajavahemikus (päev, nädal, kuuvõi muu ajavahemik).
- (4) Tööpäev on ajavahemik ööpäevas, mil töötaja on kohustatud täitma oma tööülesandeid.
- (5) Töövahetus on ajavahemik, mil töötaja on kohustatud täitma oma tööülesandeid vahetustega tööl. Töövahetus võib alata ühel jalõppeda teisel ööpäeval.
- (6) Töönädal on ajavahemik nädalas, mil töötaja on kohustatud täitma oma tööülesandeid.

§ 3. Tööaja lühendamine ja puhkeaja pikendamine

Töötajale seaduse või muu õigusaktiga kehtestatud tööaega võib lühendada ja puhkeaja pikendada kollektiiv- või töölepinguga või tööandja ühepoolse otsusega, kui sellega ei kaasne palga vähenemine ega muude palgatingimuste halvenemine.

2. peatükk
TÖÖAJA KESTUS

§ 4. Tööaja üldine riiklik norm

- (1) Töötaja tööaja üldine riiklik norm on 8 tundipäevas ehk 40 tundi nädalas.

(2) Tööaja summeeritud arvestuse korral lähtutakse tööajaarvestamisel tööaja üldisest riiklikust normist.

§ 5. Lühendatud tööaeg

(1) Lühendatud tööaeg on:

- 1) 13–14-aastaselt töötajal – 4 tundi päevas ehk 20 tundi nädalas;
- 2) 15-aastaselt töötajal – 6 tundi päevas ehk 30 tundi nädalas;
- 3) 16–17-aastaselt töötajal – 7 tundi päevas ehk 35 tundi nädalas;
- 4) töötajatel, kes töötavad allmaatöödel, tervistkahjustavatel ja eriseloomuga töödel – kuni 7 tundi päevas ehk kuni 35 tundi nädalas;
- 5) koolide ja muude lasteasutuste õpetajatel, kasvatajatel ja teistel õppe- ja kasvatusalal töötavatel isikutel – kuni 7 tundi päevas ehk kuni 35 tundi nädalas.

(2) 13–14-aastaselt töötajat võib tööle rakendada ainultkoolivaheajal või osalemise korral etendusasutuste loominguilises tegevuses.

(3) 13–17-aastaselt töötajat võib tööle rakendada, arvestades käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1–3 ja lõikes 2 toodudtööajapiiranguid tingimusel, et töö ei kahjusta töötaja tervist, arengut ega takista osalemistõppetöös.

(4) Allmaatööl, tervistkahjustaval ja eriseloomuga tööllühendatakse töötajate tööaega, kui nad töötavad neis tingimustes vähemalt 30 tundi nädalas.

(5) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 4 nimetatud allmaatööde, tervistkahjustavate ja eriseloomuga tööde ja punktis 5 nimetatud ametikohtade loetelu ning lühendatud tööaja kestuse kehtestab Vabariigi Valitsus.

§ 6. Osaline tööaeg

Osaline tööaeg on tööandja juures kehtestatud tööajanormist lühem tööaeg, mida rakendatakse töötaja ja tööandja kokkuleppel.

§ 7. Ületunnitöö

(1) Ületunnitöö on töötamine üle kokkulepitud tööajanormi.

(2) Tööaja summeeritud arvestuse korral on ületunnitööks arvestusperioodi töötundide üldarvu ületavad töötunnid.

(3) Ületunnitööd võib teha poolte kokkuleppel, väljaarvatud käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud juhul. Kokkuleppele mitte jõudmine ei tohi kahjustada otseselt ega kaudselt töötaja olukorda.

(4) Vääramatut jõu korral on töötaja kohustatud täitma tööandja korraldust teha ületunnitööd, kui selline töö on ajutine ja tuleb teha viivitamata.

(5) Vahetustöötaja tööle ilmumata jäämise korral, kuitöös ei või tekkida vaheaega, on töötaja kohustatud teatama sellest tööandjale ja jätkamatööd kui ületunnitööd, kuid mitte kauem kui neli tundi.

(6) Tööandja on kohustatud pidama ületunnitöö arvestustiga töötaja ja iga ületunnitöö juhu kohta eraldi.

§ 8. Ületunnitöö piiramine

(1) Ületunnitööle on keelatud rakendada:

- 1) rasedat;
- 2) alaealist;
- 3) töötajat, kellele see on keelatud arsti otsusega.

(2) Isikut, kes kasvatab alla 12-aastaselt või puudega last või hooldab täielikult töövõimetut isikut, võib rakendada ületunnitööle üksnes tema nõusolekul, välja arvatud käesoleva seaduse § 7 lõikes 4 ettenähtud juhul.

§ 9. Ületunnitöö piirnormid

(1) Koos ületunnitööga ei või tööaeg nädalas ületada keskmiselt 48 tundi neljakuulise arvestusperioodi jooksul.

(2) Töötajat ei ole lubatud rakendada ületunnitööle üle nelja tunni päevas. Vahetuse kestus koos ületunnitööga ei tohi ületada 12 tundi.

(3) Ületunnitöö piirnorme ei rakendata vääramatustjõust tingitud vajaduse korral. Piirnorme võib ületada:

- 1) loodusõnnetuse või tootmisavarii ennetamiseks või nendetagajärgede kiireks kõrvaldamiseks;
- 2) õnnetusjuhtumi, tööseisaku, tööandja asjade hävimise või rikkumise ärahoidmiseks;
- 3) ajutiselt äraoleva töötaja asendamiseks käesoleva lõikepunktides 1 ja 2 ettenähtud juhtudel;
- 4) käesoleva paragrahvi lõikes 4 ettenähtud juhtudel.

(4) Töötajat võib tema nõusolekul rakendada täiendavalt ületunnitööle 200 tunni ulatuses aastas järgmistel tingimustel:

- 1) tööandja ei nõua töötajatelt vastavate kokkulepetesõlmimist ja täiendavast ületunnitööst keeldumine ei kahjusta otseselt ega kaudselt töötaja olukorda;
- 2) täiendava ületunnitöö tegemine ei tekita üleväsimustega kahjusta töötaja tervist;
- 3) tööandja peab sellise töö tegijate üle eraldi arvestust ja esitab vastava arvestuse tööandja asukoha (elukoha) tööinspektorile ning töötajaid esindavale organisatsioonile nende nõudmisel;
- 4) töötajal on õigus keelduda täiendava ületunnitöö tegemisest ning tööandja asukoha (elukoha) tööinspektoril on õigus täiendavat ületunnitööd keelata või piirata, kui käesoleva lõike punktides 1–3 loetletud tingimusi või üldiseid tööohutuse ja tervishoiu nõudeid ei täideta.

§ 10. Valveaeg

(1) Valveaeg on osa puhkeajast, mil töötaja peab olema tööandjale kättesaadav erakorraliste tööülesannete täitmiseks.

(2) Valveaja võib kehtestada lisaks töötaja üldisele kestusele, kuisee on vajalik ettenägematute ja edasilükkamatute tööde tegemiseks.

(3) Valveaja kestus on kuni 30 tundi kuus. Neid tunde ei arvata töötajahulka ning nende eest maksab tööandja lisatasu.

(4) Valveaja kestus, rakendamise kord ja lisatasu suurus määratakse kollektiiv- või töölepinguga.

§ 11. Töötamine õhtusel ja ööajal

(1) Õhtune aeg on ajavahemik kella 18.00-st – 22.00-ni, ööaeg on ajavahemik kella 22.00-st – 6.00-ni.

(2) Õhtusel ajal on keelatud tööle rakendada 13–14-aastast töötajat.

(3) Ööajal on keelatud tööle rakendada:

- 1) rasedat;
- 2) alaealist;
- 3) töötajat, kellele see on keelatud arsti otsusega.

(4) Isikut, kes kasvatab alla 12-aastast või puudega last või hooldab täielikult töövõimetut isikut, võib rakendada tööle ööajal üksnes tema nõusolekul.

(5) Üldise töötaja rakendamisel lühendatakse vahetuse kestust ööajal ühe tunni võrra. Vahetuse kestuse lühendamisel väheneb vastavalt katööajanorm. Öise vahetuse kestus võrdsustatakse päevasega, kui see on vältimatutootmistingimuste tõttu.

(6) 13–14-aastast töötajat võib õhtusel ajal ja 13–17-aastast töötajat ööajal kuni kella 23.00-ni tööle rakendada tööandja asukoha (elukoha) tööinspektori loal juhul, kui töötaja osaleb etendusasutuse loomulises tegevuses tingimusel, et nimetatud töö ei kahjusta töötaja tervist, arengut ega takista osalemist õppetöös.

3. peatükk

TÖÖAJA KORRALDUS JA ARVESTAMINE

§ 12. Töötajakorraldus

Töötajakorralduse, see on töötaja alguse ja lõpu, puhkamiseks ja einetamiseks antava aja, samuti muud tööpäevasisesed vaheajad ning ühest vahetusest teise ülemineku aeg ja kord määratakse kindlakstõsise korraeeskirjade või ametiasutuse sisekorraeeskirjaga, vahetuste ajakava, kollektiiv- või töölepinguga.

§ 13. Igapäevase töötaja jaotamine osadeks

Töödel, kus see on vajalik töö iseloomu tõttu, võib kollektiivlepinguga või kokkuleppel töötajaga jagada igapäevase töötaja osadeks, kusjuures vaheaeg võib ületada käesoleva seaduse § 16 lõikes 2 ettenähtud vaheaja kestust.

§ 14. Töötaja arvestus

(1) Tööandja on kohustatud pidama kõigi töötajate töötaja arvestust.

(2) Ajavahemik, mille jooksul täidetakse seaduse, muu õigusakti, töö- või kollektiivlepinguga määratud tööajanormi, lepitakse kokkutoosisekorraeeskirjades või ametiasutuse sisekorraeeskirjas, kollektiiv- või töölepingus.

(3) Kui tööajanormi täidetakse tööpäevast pikemaajavahemiku jooksul, kohaldatakse tööaja summeeritud arvestust.

(4) Kui arvestusperioodiks on neljast kuust pikem ajavahemik, on tööandjakohustatud tööaja summeerimise tingimused kooskõlastama oma asukoha (elukoha) tööinspektoriga.

(5) Tööaja summeeritud arvestuse korral on tööandja kohustatud koostama tööajakava kogu arvestusperioodi või vähemalt iga kalendrikuu kohta ning tegema selle töötajatele teatavaks hiljemalt viis päeva enne arvestusperioodi võikalendrikuu algust.

§ 15. Igapäevase tööaja kestus summeeritud tööaja arvestusekorral

(1) Summeeritud tööaja arvestuse korral võib vahetus kesta kuni 12 tundi.

(2) Summeeritud tööaja arvestuse korral võib igapäevane tööaeg kesta:

1) 13–14-aastastel töötajatel – kuni 5 tundi;

2) 15-aastastel töötajatel – kuni 7 tundi;

3) 16–17-aastastel töötajatel – kuni 8 tundi.

(3) Tööandja asukoha (elukoha) tööinspektori nõusolekul võib kohaldada käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud suurema töötundide arvugavahetust.

4. peatükk
PUHKEAEG

§ 16. Vaheaeg puhkamiseks ja einetamiseks

(1) Tööandja on kohustatud töötajale andma vaheaaja puhkamiseks ja einetamiseks pärast neli tundi kestnud töötamist, kui kollektiivlepingus ei ole sätestatud teisiti.

(2) Vaheaeg puhkamiseks ja einetamiseks kestab 30 minutit kuni 1 tunnini.

(3) Puhkamiseks ja einetamiseks ettenähtud vaheajal on töötajal õigus tööandja territooriumilt lahkuda. Kollektiiv- või töölepingus võib teisiti kokku leppida juhul, kui tööandja territooriumil on tagatud tingimused toitlustamiseks ja puhkamiseks.

(4) Töödel, kus töö iseloomu tõttu pole võimalik anda vaheaega puhkamiseks ja einetamiseks, luuakse töötajale võimalus einetada tööajal. Einetamise aeg arvatakse tööaja hulka.

§ 17. Vaba aeg sünnituseelseks läbivaatuseks

Tööandja on kohustatud andma rasedale arsti otsuses näidatud ajal vaba aega sünnituseelseks läbivaatuseks, mis arvatakse tööaja hulka.

§ 18. Vaheajad lapse toitmiseks

(1) Isikule, kes kasvatab alla poolteiseaastast last, antakse peale üldise vaheaaja puhkamiseks ja einetamiseks lisavaheaegu lapse toitmiseks.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud lisavaheaeg antakse igakolme tunni järel kestusega iga kord mitte alla 30 minuti. Kahe või enama kunipoolteiseaastase lapse toitmiseks antava vaheaaja kestus peab olema vähemalt üks tund.

(3) Isiku soovil liidetakse lapse toitmiseks ettenähtud vaheajad puhkamise ning einetamise vaheajaga või lühendatakse tööpäeva vastavaajavahemiku võrra.

(4) Vaheajad lapse toitmiseks arvatakse tööaja hulka ja nende eestsäilitatakse keskmine palk riigieelarve vahenditest Sotsiaalministeeriumi eelarve kaudu sotsiaalministri kehtestatud korras.

§ 19. Muud tööpäevasisesed vaheajad

Seaduse, muu õigusakti, kollektiivlepingu, vahetuste ajakava võitöölepinguga võib tööpäeva või vahetuse jooksul lisaks käesolevaseaduse §-des 16, 17 ja 18 kehtestatud vaheaegadele ette näha muid vaheaegu, mis arvatakse tööaja hulka.

§ 20. Igapäevane puhkeaeg

(1) Töötajale antakse igapäevast puhkeaega vähemalt 11 järjestikust tundi.

(2) Igapäevase puhkeaja kestus on:

- 1) 13–14-aastaselt töötajal – vähemalt 18 järjestikustundi;
- 2) 15-aastaselt töötajal – vähemalt 16 järjestikustundi;
- 3) 16–17-aastaselt töötajal – vähemalt 15 järjestikustundi.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatust võib teha erandeid töötaja summeeritud arvestuse korral seaduse või seaduse alusel väljaantud muu õigusaktiivõi kollektiivlepinguga.

§ 21. Iganädalane puhkeaeg

(1) Töötajal on vähemalt kaks puhkepäeva nädalas. Üldised puhkepäevad on laupäev ja pühapäev.

(2) Kui katkestamatu tööprotsessi või elanike teenindamise vajaduse tõttu laupäeval ja pühapäeval töötatakse, antakse puhkepäevad muudelüksteisele järgnevatel nädalapäevadel ja need nähakse ette kollektiiv- või töölepingu või vahetuste ajakavaga.

(3) Töötaja summeeritud arvestuse korral on iganädalase puhkeaja kestus vähemalt 36 järjestikustundi.

(4) Käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 3 sätestatust võib teha erandeid töötandja asukoha (elukoha) tööinspektori nõusolekul, kusjuures iganädalase puhkeaja kestus on vähemalt 24 tundi.

§ 22. Töötaja tööerakendamine puhkepäeval

(1) Töötajat võib puhkepäeval tööle rakendada temaNõusolekul, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõikes 2 ettenähtud juhul.

(2) Töötaja on kohustatud töötandja korraldusel puhkepäevaltööle tulema ajutiste edasilükkamatute tööde tegemiseks vääramatust jõustingitud vajaduse korral.

(3) Puhkepäeval on keelatud tööle rakendada:

- 1) rasedat;
- 2) alaealist;
- 3) töötajat, kelle selline tööerakendamine on keelatud arsti otsusega.

(4) Isikut, kes kasvatab alla 12-aastaselt või puudega last või hooldatäielikult töövõimetut isikut, võib käesoleva paragrahvilõikes 2 ettenähtud juhul puhkepäeval tööle rakendada üksnes tema nõusolekul.

§ 23. Puudega lapse vanema, eestkostja ja hooldaja täiendav tasuline puhkepäev

Puudega lapse ühel vanemal, eestkostjal või hooldajal, kellel on õigustatud sotsiaalhoolekande seaduse (RT I 1995, 21, 323; 1996, 49, 953; 1997, 35, 538; 77, 1309; 2000, 33, 198) § 15 alusel kirjalik perekonnas hooldamise leping, on õigus saada lapse kasvatamiseks üks lisapuhkepäev kuus, mille eest tasutakse keskmise palga alusel riigieelarve vahenditest Sotsiaalministeeriumi eelarve kaudu sotsiaalministri kehtestatud korras.

§ 24. Doonoriks oleva töötaja töölt äralubamine

Töötandja on kohustatud lubama doonoriks oleva töötajaltõlt ära vere andmise päeval.

§ 25. Tööpäeva lühendamine rahvuspühale ja riigipühaleelneval päeval

Uusaastale, Eesti Vabariigi aastapäevale, võidupühale ja esimeselejõulupühale vahetult eelnevat tööpäeva lühendatakse kolme tunni võrra.

§ 26. Töötaja tööerakendamine rahvuspühalt ja riigipühalt

Töötandjal on õigus töötajat tööle rakendarahvuspühalt ja riigipühalt, kui see on vajalik elanike teenindamiseks, katkematu tööprotsessi või ajutiste edasilükkamatute tööde tegemiseks vääramatust jõustingitud vajaduse korral.

5. peatükk

SEADUSE RAKENDAMINE

§ 27. Riiklik järelevalve

(1) Riiklikku järelevalvet käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise üle teostab Tööinspeksioon.

(2) Tööandja asukoha (elukoha) tööinspektoril on õigus teha ettekirjutusi käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise korral ja kontrollida ettekirjutuste täitmist. Tööinspektori ettekirjutused ontööandjale täitmiseks kohustuslikud.

(3) Tööandja asukoha (elukoha) tööinspektoril on õiguskohaldada riiklikku sundi seadusega ettenähtud alusel ja ulatuses.

§ 28. Tööinspektori otsuse tegemise tähtaeg

Tööandja asukoha (elukoha) tööinspektor teeb käesolevasseaduses ettenähtud otsused ja teatab nendest taotlejale kirjaliku taotluse esitamisest arvates ühe nädala jooksul.

§ 29. Tööinspektori ettekirjutuse vaidlustamine

(1) Kui tööandja ei nõustu oma asukoha (elukoha)tööinspektori ettekirjutusega, on tal õigus esitada Tööinspektsiooni kohaliku asutuse juhatajale kaebus ettekirjutuse saamisest arvates kümne kalendripäeva jooksul. Kaebuse esitamine ei vabasta kohustusest ettekirjutust täita.

(2) Tööinspektsiooni kohaliku asutuse juhataja vaatab kaebuse läbi ningteeb oma otsuse, kas jätta ettekirjutus jõusse, see muuta või tühistada,kaebuse saamise päevast arvates ühe nädala jooksul. Otsus tehakse kaebuse esitajale teatavaks ning antakse kätte allkirja vastu või saadetakse posti teelväljastusteatatega. Kui kaebaja Tööinspektsiooni kohaliku asutuse juhtaja otsusega ei nõustu, võib ta selle vaidlustada halduskohtus.

(3) Kaebuse esitamine halduskohtule ei võta tööandjalt kohustusttäita oma asukoha (elukoha) tööinspektori ettekirjutust kuni ettekirjutuse osaliselt või täielikult seadusevastaseks tunnistava halduskohtulahendi jõustumiseni.

§ 30. Töö- ja puhkeaja seaduse kehtetuks tunnistamine

Tunnistatakse kehtetuks töö- ja puhkeaja seadus (RT I 1994, 2,12; 1995, 12, 120).

§ 31. Eesti Vabariigi töölepingu seaduse muutmise

Eesti Vabariigi töölepingu seaduses (RT 1992, 15/16, 241; 1993, 10,150; RT I 1993, 26, 441; 1995, 14, 170; 16, 228; 1996, 3, 57; 40, 773; 45, 850; 49, 953; 1997, 5/6, 32; 1998, 111, 1829; 1999, 16, 276; 60, 616; 2000, 25, 144; 51, 327; 57, 370; 102, 669) tehakse järgmised muudatused:

1)paragrahv 37, 95 ja 109 tunnistatakse kehtetuks;

2)paragrahvi 113 lõige 1 muudetakse ja sõnastataksejärgmiselt:

« (1) Tööleping lõpetatakse töölevõtmiseeskirjade rikkumise tõttu, kui leping sõlmiti §-de 32, 35 või 36 rikkumisega.»

§ 32. Avaliku teenistuse seaduse muutmise

Avaliku teenistuse seaduses (RT I 1995, 16, 228; 1999, 7, 112; 10, 155; 16, 271 ja 276; 2000, 25, 144 ja 145; 28, 167; 102, 672; 2001, 7, 17 ja 18) tehakse järgmised muudatused:

1)paragrahv 121 tunnistatakse kehtetuks;

2)paragrahvi 159 lõike 3 punkt 3 tunnistataksekehtetuks.

§ 33. Eesti Vabariigi puhkuseseaduse muutmise

Eesti Vabariigi puhkuseseaduse (RT 1992, 37, 481; 1993, 10, 150; RT I 1994, 84, 1474; 1995, 16, 228; 1997, 74, 1229; 93, 1560; 1999, 82, 749) § 17tunnistatakse kehtetuks.

§ 34. Töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muutmise

Töötervishoiu ja tööohutuse seaduses (RT I 1999, 60,616; 2000, 55, 362) tehakse järgmised muudatused:

1)paragrahvi 13 lõiget 1 täiendataksepunktiga 7¹järgmises sõnastuses:

« 7¹) korraldama ööajal töötavatele isikuteletervisekontrolli enne tööleasumist ning regulaarsete vaheaegade järel töötamise ajal.»;

2)paragrahvi 14 lõiget 5 täiendatakse punktiga5¹järgmises sõnastuses:

« 5¹) nõuda enda üleviimist sobivale päevaseletööle, kui ööajal töötamine on isikule arsti otsuse alusel tervise tõttu vastunäidustatud ning tööandjal on võimalik töötajat vastavale tööle üle viia.».

§ 35. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub 2002. aasta 1. jaanuaril.

Riigikogu esimees Toomas SAVI